

CONSIDERAȚII ASUPRA VIITOAREI EXPOZIȚII PERMANENTE DE ISTORIE BUCUREȘTEANĂ

Alexandru OFRIM

Potrivit definiției I.C.O.M., muzeul orașului este: „O instituție sau un mecanism cultural cu scop non-lucrative, dinamic și în continuă evoluție, în serviciul societății urbane și a dezvoltării ei, deschisă publicului și care asigură coordonarea, achiziționarea, conservarea, studiul, difuzarea și prezentarea mărturiilor materiale ale patrimoniului tangibil și inviolabil, mobil și imobil“¹. Pornind de la această definiție extensivă, vom încerca să conturăm câteva din principiile de bază ale viitoarei expoziții permanente de istorie a orașului București.

După 1989, muzeele de istorie au intrat într-o perioadă de căutări, de formulare a unor strategii expoziționale mai bine adaptate la specificul locului pe care vor să-l reprezinte. Muzeul de Istorie al Orașului București a adoptat aceeași conduită, încercând să-și elaboreze un discurs muzeografic propriu. Realizarea unui muzeu de sinteză istorică nu este o sarcină tocmai ușoară, mai întâi fiind necesară parcurgerea unei perioade de clarificări teoretice. Cum putem muzeifica istoria? Care sunt posibilitățile noastre de a explica într-o manieră satisfăcătoare, coeziunea și complexitatea fenomenului istoric? Care sunt limitele reprezentării istoriei într-un muzeu? Care sunt raporturile între muzeografia istorică și știința istoriografică? Iată tot atâtea întrebări care își așteaptă răspunsul în viitoarea expoziție.

Nu se poate concepe expoziția permanentă de istorie a orașului fără a se lua în discuție fundamentarea ei științifică, teoretică și metodologică. Discursul istoric este inerent discursului muzeografic, este suportul acestuia. Așadar, se cer reanalizate critic etapele mari din istoria orașului și, pe această bază, stabilirea unei noi periodizări, eliberată de presiunile ideologice din trecut.

Istoria este pe rând veche, medie, modernă și contemporană, trecerea de la o etapă la alta fiind marcată de jaloane cronologice (1821, 1918). Această cronotomie – adică tăierea timpului în fragmente – are mai mult o valoare didactică și nu corespunde întotdeauna cu natura faptelor istorice. De altfel, periodizarea istoriei naționale a fost pusă în discuție și analizată critic după 1989.

Înghesuirea istoriei unui oraș în această periodizare discutabilă, ambiguă a istoriei naționale, este o comoditate dăunătoare, o simplă lipire de etichete. Periodizarea istoriei, să-i spunem majore, nu se suprapune periodizării istoriei orașului, care are alte ritmuri de dezvoltare. Periodizarea istoriei naționale pune accentul pe evenimente ieșite din comun: răzoale, revoluții, schimbări de regimuri. Pornind de aici, ne vom pune întrebarea: care este importanța mișcării lui Tudor Vladimirescu pentru istoria orașului București, pentru ca să putem afirma în mod categoric că la 1821 intrăm în epoca modernă a acestuia?

¹ Amareswar Galla, *Museologie urbaine: une ideologie de la reconciliation*, în „Museum International”, nr. 187, 1995, p. 40.

Istoria adevărată, profundă, a orașului nu trebuie confundată cu înlănțuirea factorilor majori care au schimbat evoluții și au imprimat noi dezvoltări. Confuzia care trebuie eliminată din capul locului este aceea că istoria orașului București se suprapune istoriei naționale, în virtutea faptului că Bucureștiul este capitală de stat – ceea ce a făcut ca evenimentele politice majore să se petreacă aici. Inserția politicului în viitoarea expoziție permanentă trebuie să se rezume doar la scoaterea în evidență a exercițiului puterii la nivelul comunității urbane: alegeri, programe electorale urbane, primariate.

Expunerile ample gen 1821, 1848, 1877 nu își mai au rostul într-o expunere de istorie locală. Trebuie abandonată acea concepție uniformizatoare care a făcut ca toate muzeele de istorie să semene între ele. Muzeul de Istorie a Orașului București trebuie să fie ceva unic, nu acea peltea de istorie națională, amestecată cu aspecte bucureștene – un soi de pastișă a Muzeului Național de Istorie. El trebuie să fie un muzeu de istorie urbană care să reflecte identitatea orașului.

Este necesar ca muzeul orașului să se constituie într-un mecanism critic de explorare și promovare a valorilor autentice ale acestui loc. Prin problemele care le punem, muzeul trebuie să se prezinte ca un spațiu al luptei pentru reabilitarea identității Bucureștiului și a bucureștenilor. Acest obiectiv se poate realiza prin: incitarea comunității să-și regăsească și să-și analizeze sentimentul de apartenență la acest spațiu; prin promovarea mândriei locale, comunitare; prin promovarea respectului pentru păstrarea și perpetuarea patrimoniului mobil și imobil.

Muzeul trebuie să reflecte memoria colectivă să traducă prin mijloace specifice, muzeografice, percepția spațiului individual și colectiv. Adică un loc unde bucureșteanul să se simtă acasă, să se recunoască, să simtă dorința de a mai reveni.

Muzeul constituie un loc de întâlnire între două lumi: lumea obiectelor și lumea vizitatorilor. Pentru a exista comunicare între aceste lumi este necesar să se producă un transfer de semnificații. Ori, din păcate, muzeografia istorică așa cum este practică până acum, anulează forța de comunicare a obiectului. Muzeul de istorie nu trebuie să fie un sanctuar silențios, rupt de viață, mausoleu prăfuit în care vizitatorul pășește cu teamă, incapabil să se bucure de ceea ce vede. Impresia generală a muzeelor noastre de istorie este aceea a unei aglomerări de obiecte mortificate, înghesuite într-o frumoasă dar falsă aparență a realității istorice. Se impune, așadar, căutarea unor noi modalități de abordare a patrimoniului muzeal, renunțarea la retorica statică și sterilă, la demersul aseptice. Muzeul de istorie nu trebuie să fie o anexă a manualului școlar, un fel de carte de istorie parcursă cu piciorul sau un fel de universitate populară. Scopul muzeului este reconstituirea unei istorii lăuntrice, necunoscută manualului sau cărții de istorie. Punctul de echilibru al unei expoziții trebuie să se situeze între explicare și sensibilizare. Elementele de comprehensiune, partea didactică (trebuie să recunoaștem că orice muzeu are și o funcție pedagogică) trebuie disimulată: vizitatorul trebuie să intre mai întâi într-un contact emotiv, sensibil, cu obiectul și apoi să i se furnizeze elementele de explicare.

Un muzeu nu trebuie numai să explice, el trebuie să sensibilizeze. Aceasta nu se poate obține prin expoziția-prelegere, doctă și neutră. Obiectele istorice vorbesc atunci când sunt inserate într-un context general de „punere în scenă” cu ajutorul imaginilor, a concepției scenografice și a mijloacelor audiovizuale. Printr-o retorică vizuală inteligentă, obiectul care pare mut și banal devine o piesă de o mare valoare informativă. Vizitatorul nu mai privește doar un obiect sub sticlă, așezat cuminte, cu

etichete docte dedesubt, ci o întreagă lume translată în timp sub ochii lui. Importanță este aici luarea în considerație nu numai a criteriului morfologic de selecție a obiectelor ci și criteriul sintactic – adică modul în care se leagă obiectele între ele, atât funcțional cât și prin încărcătura lor simbolică.

Un alt principiu la care trebuie să renunțe o muzeografie de tip nou, dinamică, este acela al calofiliei. Obiectul de muzeu poate fi abordat și după alte criterii. De exemplu, vizitatorul este mult mai interesat să vadă cum arăta un bilet de tramvai din Bucureștiul începutului de veac, decât fotocopia Proclamației de la Islaz. Un bilet de tramvai este un obiect minor, dar care relevă o istorie particulară, este tot o mărturie a trecutului, care făcea odinioară parte din universul cotidian al locuitorilor orașului.

Sectorul de istorie a vieții citadine moderne și contemporane trebuie să conțină cât mai multe elemente în care vizitatorul să se uite ca într-o oglindă, pentru a se recunoaște, pentru a căuta explicații despre spațiul în care trăiește. O fotografie din perioada interbelică înfățișând aspecte citadine îl va incita pe vizitator: iată cum arăta acum 50–70 de ani strada pe care o străbate zilnic!

Viitoarea expoziție permanentă va fi astfel gândită încât să nu rămână imobilă, făcută odată pentru totdeauna, ci suplă, evolutivă: la anumite intervale de timp să se poată face o rotație a obiectelor, atât din dorința de a valorifica și obiecte aflate în depozitele muzeului, cât și din rațiuni de conservare.

Reintrarea Muzeului de Istorie și Artă al Municipiului București în circuitul cultural depinde de reușita acestui ambițios proiect muzeal. Redeschiderea Muzeului Orașului este un act recuperator, o repunere a memoriei în drepturile sale.

SUMMARY

Consideration Regarding the Future Permanent Exhibition of Bucharestan History

by Alexandru Ofrim

The author presents his personal point of view regarding the specificity of a Municipal museum.

The aim of such a museum is to remake an inner history, unknown to school-book writers and missing from the history writings. The motivation lays in the fact that the visitor would rather see what did a tramway ticket look like, in the Bucharest of yore, than a photocopy of an ordinary document.

Instead of a static exhibition, the author prefers a dynamic one, based on a rotation of the exhibited objects.